

88 Quod adeo verum est, ut in ista observantia declaratoria non requiratur prescriptio, sed sufficiat ita aliquando fuisse observatum, ut expressè docent Zas. Molina de Medrano, Gutierrez, & Joseph. Ludovic. ubi supra Burgos, de Paz dict. l. 3. Tauri, num. 215. ubi ajunt, hoc absque dubio procedere, si per decem annos ita fuerit observatum, Berolus cons. 94. n. 13. lib. 2. & Valenzuela dict. cons. 53. num. 11. ubi tradunt, hanc consuetudinem, sive observantiam induci ex unico actu, etiam si super ipsa judicatum non fuerit; nam si solitum dicitur quid ex sola una vice, l. Mella, §. sed si alimenta, ff. de alim. & cibarij legat. ubi Bart. Curtius Junior cons. 19. num. 4. Angel. & Paul. de Castro in l. consentaneum, C. quomodo & quando judex, Cozzadin. cons. 23. n. 5. & Cephal. d. cons. 28. n. 31. vol. 1.

90 Cujus consuetudinis, & observantia, etiam in alienationum materia, magnam vim, & auctoritatem esse Doctores fatentur, inde etiam communitè deducunt, Reges vel Barones, aut Ecclesie Prælatos, qui juxta consuetudinem contrahunt, vel alienant, aut in feudum concedunt, rectè facere, & impediri non posse, cap. 1. ubi omnes, qui feud. dare possint. Gloss. & DD. in c. 2. de feudis, Gloss. in c. 2. 24. q. 1. Guido Papæ decis. 560. Natta cons. 367. num. 6. Socin. Junior cons. 94. n. 29. vol. 2. Calderin. cons. 11. in tit. de feudis, col. 1. Alex. cons. 40. col. fin. & cons. 92. col. 2. vol. 6. Paul. de Castro cons. 146. col. 2. & plures alii, quos refert, & sequitur Roland. à Valle omnino videndus cons. 1. ex n. 81. ad 87. vol. 1. Et vide alia plura quæ de hac consuetudine, sive observantia interpretativa tradimus infr. lib. 3. c. 1. n. 25.

Quinto, & ultimo facit, quod cum Romani Pontificis dignitas, & sapientia per se, ut diximus, maxima, & potentissima sit, ut ejus factis, & decisionibus stare debeamus, tum verò ex eo illis magis securè assentiri tenemur, quod certum sit ardua, dubia, vel gravia negotia, nunquam sine illustrissimorum Cardinalium & aliorum sapientissimorum virorum consilio discernere, expedire, aut declarare solere, quos ad hoc sibi tanquam coadjutores assumit, c. per venerabilem, §. sunt autem, qui filii sint legit. c. fundamenta, de elect. lib. 6. ubi Joan. Monach. Dominic. Joan. Andr. & alii, Abbas in cap. quasiviv, num. 3. de lis, quæ fiunt à major. part. Capitulum II. Paul. Castrens. in l. 1. n. 5. ff. de legibus, & plures alii quos refert, & sequitur Riminal. cons. 689. num. 72. & cons. 738. num. 9. Roland. à Valle cons. 2. num. 101. vol. 1. Benincas. in tractat. de constit. q. 7. per tot. Anton. Cardos in Repert. verbo Papa, num. 5. Joan. Garcia in tractat. de nobilit. glos. 24. num. 2. & glos. 48. n. 52. Menchaca lib. 1. controvers. illustr. c. 23. Cevallos 1. tom. pract. commun. q. 645. num. 1. Morla in emporio juris, l. par. q. 1. & 2. & Cardin. Paleotus omnino videndus d. tract. de sacro. consistor. l. p. q. 3. ubi conatus ostendere, si Summum Pontificem etiam cum potestatis plenitudine utitur, Cardinalium consilium in ejusmodi rebus requirere, debere, idque jure divino, naturali, & gentium probari, & in libro ceremoniali, sive rituum Ecclesiasticorum S. R. E. pas-

sim adverte: ac præterea de hac re olim ab Ip-94 sis Romanis Pontificibus simul cum Fidei professione jurjurandum præstari solitum fuisse, quod hac forma concipiebatur: si qua verò emeruerint contra canonicam disciplinam, ego cum filiorum meorum S. R. E. Cardinalium consilio, directione, & rememoratione ministerium meum geram, & emendare curabo: & conducunt alia quæ de eorundem Cardinalium officio, & dignitate notamus infr. lib. 3. c. 2. n. 27. & seq.

Unde hic inserere licet illud Ecclesiastes 95 c. 12. vers. 11. Verba sapientum quasi stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæper magistrorum consilium data sunt à pastore uno. Quo in loco Belarmin. tom. 1. controvers. lib. 3. cap. 4. quod est de judice controversiarum Ecclesie, Summi Ecclesie Pastoris, & Pontificis munus significari inquit, & auctoritatem regendi, & docendi, quam habet. Cui Salomon penitus acquiescen-96 dum tradit, quando sententia est à Summo Pastore, adjuncto præsertim consilio sapientum, & eo quidem Pastore, qui amplissimas à Christo promissiones accepit. Quam expositionem admittit etiam & defendit Gretser. adversus Novatores lib. 3. cap. 4. & Pat. Joann. Pineda in comment. sup. Eccles. ad illum locum, num. ult. pagin. 1204.

Et cum hoc consilium in prædicta Alexand. donatione, de qua agimus, & similibus intervenit, par est, ut in eis qui omnia divina, & humana jura in scrinio pectoris suis habere dicuntur, cap. 1. de constit. lib. 3. c. 1. omnium. C. de testament. l. penult. C. de his, quibus ut indign. habita nimirum consideratione ad dictorum Cardinalium, & sapientum consultationem, quos semper secum habere solent, ut notatur in dict. c. 1. & in l. humanum, C. de legibus, & per Panormit. in c. tum ex literis, de in integr. restit. col. 5. & in nostris terminis per Episcop. Chiampens. dict. tractat. comprob. fol. 30. & Joan. Garcia, & alios supra relatos.

Quibus addere possumus Thom. Bocium 98 lib. 6. de sign. Eccles. c. 8. ubi nimis extollit, & multis testimoniis, exemplis, & rationibus probat eximiam scientiam, prudentiam, dexteritatem, & certitudinem, quæ Maximi Romani Pontificis, & sacrorum Cardinalium Collegium, privilegio divinitus concessio, in declarandis rebus dubiis, & arduis usi fuerint, & quid verum, quid falsum quid bonum quid malum discernendo.

Quibus non adversatur, quod in dicta Bulla Alexandri VI. nulla mentio de consilio, aut consensu Cardinalium habetur, quæ in aliis Bullis inseri solet; nam si frequentius est, ut etiam adhibito Cardinalium consensu, & suffragio, solùm sub nomine Papæ, & non aliorum Bulla expediatur, ut resolvit Quintil. Mandos. sup. Reg. 8. Cancell. q. 5. num. 5. & 6. eam rationem adducens, quod si actus denominatur ab eo, qui principalis est, & principaliter facit, non autem à consensu, seu consilio præstante, l. si pater, in fine, ff. de manumiss. vind. l. aliud. est vendere, ff. de regul. jur. Bald. in l. 2. quaest. 20. n. 24. C. de rescind. venditione. Præsertim quia ut bene advertit Paul. Castrens. ubi sup. Panormit. in c. 2. num. 3. de cleric. non residents. plures alii relati ab Anton Petra de potest. Princip. cap. 15. num.

num. 83. & Valenzuela d. monitor contra Venet. p. 6. num. 97. & 98. pag. 367. Papa si noluit non tenere de necessitate, fratrum Cardinalium consilium petere; neque contra præsens consuetudinem induci posset, quia esset præscribere contra supremam potestatem Papæ contra quam, ut idem Doctores advertunt, nulla currit prescriptio, juxta text. & ibi notata in cap. cum non liceat, de prescript. & doctrinam Innocentii communiter receptam in cap. bone, el. 2. de postulat. Prælator. Franc. Marc. 2. part. de eis. 1297. n. 5. & 6. Babuum de prescript. 2. p. 5. princip. q. 2. num. 3.

103 Necon etiam, quia in dicta Bulla apponitur clausula: Ex certa scientia, quæ virtualiter præcedentem includit, & Pontificem certiorum esse præsupponit de omnibus, quæ illum movere possunt ad negandum, aut concedendum; aliter enim non diceretur concedere ex certa scientia, sed per ignorantiam, & subreptionem, cap. nihil, de electione, cap. Pastoralis, §. præterea, ubi Abb. num. 4. de offic. delegati, cap. cum olim, de sent. & re judicata, l. 1. C. si servus, aut libertus ad D. curionat. cum plurimis aliis, quæ late congerit Vital. de Cambanis in tract. clausula- rum, pag. 23. & Cardinal. Tusch. pract. concl. jur. libr. C. concl. 340. & seq. Quod etiam importat clausula altera, De plenitudine potestatis, quæ in eadem Bulla proponitur, qua nunquam uti Pontifex solet, nisi cum causæ cognitione, aliter quam si plenè de negotio fuerit informatus, ut tradit Aretin. cons. 163. num. 13. Felin. in cap. qua in Ecclesiarum, num. 66. vers. Sexto limita, de constitution. Tiraq. in tract. res inter alios acta, limit. 7. ad finem, & plures alios allegans Ferret. cons. 31. num. 31. vol. 1. Cravet. cons. 241. vers. Quarto respondeo, Molin. de primogen. lib. 2. cap. 7. num. 26. & seq. Menoch. cons. 1. num. 426. Tusch. sup. conclus. 342. & Marta de clausulis, l. part. clausula 259. n. 13. & 14.

8 Pontifex potest infidelium conversionem, & acquisitionem Principibus secularibus non solum committere, sed & præcipere.

9 Regibus Catholicis potius quam aliis conversio, & conquestio Novi Orbis ab Ecclesia committi debuit, & quare, & n. 11.

10 Hispanie Reges præ ceteris potentia, & commoditatibus polent ad Novi Orbis regionis conquærendas, & convertendas.

11 Auctores recententur, qui Catholicis Regibus conquestionem Novi Orbis potius concedi aasserunt.

12 Deturramma providentia intervenit in Novi Orbis conversione, Regibus Hispanie potius quam aliis concedenda, Et quare.

13 Hispanie Reges, & homines præ ceteris zelo puritate, & cultu Christiane Religionis flagrare noruntur.

14 Reges Gallie, & Anglie cur à Deo vocati non fuerint ad Novi Orbis conquestionem, & conversionem.

15 Hereticorum omnes conatus circa Novum Orbem turbandum, & occupandum hætenus evanuerunt.

16 Infideliter plures ab Hispanis in Novo Orbe ad Fidem redacti sunt, quam in omni Europa per hereticos ab ea alienati.

17 Heretici Deo valde exosi sunt, & à Fidei propagatione temper exclusi.

18 Heretici labrucas potius, quam veras vites novis Ecclesie plantationibus inserunt.

19 Heretici solam valent ad corrumpendas, & perimendas animas, non ad salvandas.

20 Hereticos cur omnibus infidelibus deteriores esse dicat D. Hieronymus.

21 Hispanie Reges deputati videntur ad Fidem defendendam, & extendendam.

22 Gombardus agnoscit Hispanorum opus esse expugnare Infideles & Paganos.

23 Stanislaus Orti ingens encomium de Fide, & Religione Hispanorum.

24 Reges Hispanie, etiam volentes, invitandi essent ab Ecclesia ad Novi Orbis conquestionem.

25 Reges Hispanie jam pridem Christianissimorum nomine gaudent.

26 Gallie Reges ratione Imperii quod olim habuerant, dicuntur Christianissimi.

27 Catholicorum titulus quando ab Ecclesia Hispanie Regibus dari coepit.

28 Heretici vocem, Catholicam; in Ecclesia ferre non possunt.

29 Reges Hispanie appellantur Orthodoxi, & Defensores Fidei.

30 Reges Catholicis Hispanie gaudent virtute expellendi demones à corporibus obsessorum.

31 Reges Gallie, & Anglie habere dicuntur virtutem curandi strummas.

32 Anglie Reges annulos benedicunt, qui morbum conitalem depellunt.

33 Reges Hispanie etiam habent virtutem curandi strummas, ut Reges Gallie & Anglie.

34 Reges Hispanie sacro oleo tempore coronationis inungi solent.

35 Unctionis jus passim omnes Reges Christiani sibi usurpant.

36 Heretici negant potuisse Pontificem à conquestione & conversione Novi Orbis alios Reges excludere.

37 Principes omnes Christiani curare debent Fidei propagationem.

38 commercium de jure gentium inter omnes commune est.

39 Maris usus, & navigatio cuilibet communis, & libera esse videtur.

40 Hispani injustè videntur alios navigatione maris Indici prohibere; Sed contrarium, num. 63.

41 Indi videntur damnum pati ex eo quod alii præter Hispanos ad eos accedere prohibentur.

42 Terra omnium communis mater est, & esse debet secundam Apollonium.

43 Summum Pontificem rectè potuisse alios Reges præter Catholicos ab Indiarum conquestione excludere, de-

CAPUT XXV.

De iuribus, ac rationibus, quibus Apostolica Sedes curam, & facultatem convertendi, & acquiriti Novi Orbis Hispanie Regibus potius, quam aliis indulerit: & cur etiam quoscumque alios Reges, Principes, aut privatos ad eundem Orbem accedere, vel ejus maria navigare vetuerit?

SUMMARIUM.

- Alexandri VI. donatio à calumniis invidiorum defenditur.
- Ecclesia est columna & fundamentum veritatis.
- Pontifex Summus per se ipsum provincias Novi Orbis conquerere, & convertere non potuit, nec debuit, Et quare.
- Ecclesiastici regulariter se militaribus expeditionibus immiscere non debent.
- Principes Christiani Dei, & Ecclesie ministri sunt.
- Cap. Principes 23. quaest. 5. & similia exornantur.
- Pontifex gladium materiale habet nuda, Imper. jussu, miles usa, ex D. Bernardo.

Tom. I. de Ind. jure.

- rior sententia est, & qui eam prohibent.
- 44 Animarum conversionis cura precipue spectat ad Summum Pontificem.
- 45 Papa potest pro arbitrio suo disponere modum, & formam conversionis infidelium.
- 46 Papa est veluti precipuus motor conversionis infidelium & Reges sunt veluti organa, & instrumenta.
- 47 Pax inter Principes quantumvis pios, & Christianos conservari non potest, si promittunt in eadem conversionem, & acquisitionem intendere.
- 48 Castellæ, & Lusitanie ob acquisitionem Indiarum plures similitates habuerunt.
- 49 Apostoli proprias, & distinctas provincias sortiti sunt, & unusquisque, Div. Paulo excepto, in sua dumtaxat predicavit.
- 50 Diaceris, & Parochie distinctos limites habent.
- 51 Multitudo ubi est, ibi & confusio.
- 52 Hominum ad dissentendum facilitas naturalis est.
- 53 Indi non possunt congruenter in Fide edoceri, si diversarum nationum gentes hoc ministerio fungentur.
- 54 Provincia unaquaque abundat in sensu suo, & habet peculiares conditiones, & affectiones.
- 55 Communio solet discordias generare.
- 56 Nationes diveras aliæ aliis oppositæ sunt.
- 57 Negitia pluribus commissa segnius expediuntur.
- 58 Multitudo ministrorum onerosa potius, quam utilis esse solet.
- 59 Negligitur quod communiter possidetur.
- 60 Lex 2. C. quando, & quibus quarta pars debeatur exoritur.
- 61 Communione rerum omnium qui in Republica utilem esse putant, reprehenduntur.
- 62 Pontificis prohibitione interveniente non est licitum in alienis terminis predicare.
- 63 Commercium est commune, ubi ab aliis prius legitime præventum est.
- 64 Ecclesia, & Fidei bonum qua generaliter respiciunt, ceteris preferuntur, qua specialiter quibusdam utilia sunt.
- 65 Præceptum divinum curandi animarum conversionem præfertur aliis, qua à jure gentium dimanant. Dom. Doct. Ant. Pichardus Univ. Primarius Salmant. & Pinellus Senator, laudatur, ibid.
- 66 Fera, & pisces licet jure gentium capientium fiant, fallit tamen ubi capiuntur in loco ab alio præscripto, vel legitime possesso.
- 67 Mercatores extranei, & peregrini bene possunt ingressu, & commercio nostrarum provinciarum prohiberi.
- 68 Indorum major utilitas in externis mercibus comparandis non est considerabilis, respectu damnorum, qua ex commercio extraneorum recipere possent.
- 69 Commercium, & armorum transportatio cum Barbaris, & infidelibus prohibentur, ubi aliquod damnium timetur.
- 70 Prohiberi quis potest ne accedat ad locum in quo timetur, quod injuriosus vel tumultuosus existens.
- 71 Excommunicationis censura qua imponitur in Bulla Alexand. VI. transeuntibus ad Novum Orbem, vel ejus maria navigantibus, sine licentia Regum Catholicorum, justa est, & legitima.
- 72 Excommunicatio, ut licet, & valide ferri possit, qua requirantur.
- 73 Excommunicatio ut liget, necessarium est, quod authentice promulgata sit, & quod non possit invidiosè ignorari.
- 74 Excommunicationis pena contra extraneos transeuntis vel navigantes ad Indias, omnibus nota est.
- 75 Schedulis plurimis alienigena omnes, atque etiam Hispani sine Regis licentia ad Novum Orbem transire prohibentur.
- 76 Hispani ad Novum Orbem sine licentia transeuntis non incurrant censuram Bullæ Alex. VI. & quare.
- 77 Censurarum rigor, & vigor abrogari, & observari solet per contrariam consuetudinem.
- 78 Schedula notissima trirremium pena damnat eos, qui ad Novum Orbem sine licentia transeunt.
- 79 Extraneorum qualibet commercia, & negotiationes

- etiam per interpositas personas in Novo Orbe prohibentur.
- 80 Navigia, & mercos extraneorum, qua in mari, vel portibus Novi Orbis reperiantur apprehendi, & confiscari jubentur.
- 81 Pyratae sunt, qui suis navigiis maria, vel litora Novi Orbis infestant, & de panis Piratarum.
- 82 Pyratae ex ore Pontificis quatuordecim excommunicantur.
- 83 Philippus IV. Regis ac Domini nostri velator, & pietas commendatur, & qualiter initio regnandi treugas cum rebellibus solverit.
- 84 Scheda Regia de solvendis induciis cum Hollandis refertur.
- 85 Hollandorum classis, que anno 1624. ad oras Regni Peruani pervenit, quem exitum habuerit.
- 86 Dominus Dom. Didacus Fernandez de Corduba excellentissimus Regni Peruani Prores laudatur.
- 87 Hollandi falso se viros exarisse in expeditione Lima & Brasiliensi fingunt.
- 88 Brasilia urbs ab Hollandis intercepta, qualiter à nostris recuperata fuerit.
- 89 D. Thomas Tamajo de Vargas Historiographus Regius, citatur & laudatur.

HIS ergo adeo validis fundamentis, & robustis tibiciniibus fulsa Alexandri VI. donatio, securè poterit adversantium hæreticorum imperum sustinere, & aliorum malevolorum invidiam, & latratus contemere, Romanæ quippe Sedis auctoritas & potestas, tot juribus exemplis rationibus, & auctoritatibus hac in parte communiti videtur, ut nullus deinceps pie, & rectè sentientibus dubitandi locus remaneat, præsertim, si animadverterint ipsam & Ecclesiam, qua hoc jure in elargiendis infidelium dominionibus utitur, columnam, & fundamentum veritatis à Divo Paulo appellari, 1. Timot. 3. docramque à Spiritu Sancto omnem veritatem, Joan. 14. & 16.

Cum autem & Summus Pontifex hanc ita piam, utilem, & laudabilem Novi Orbis inquisitionem, & convertendi provinciam per se commode exercere non possit, quia multos, ac magnos sumptus, crebras, & ingentes classes propter immensam Oceani navigationem, & terrestres etiam expeditiones, militaresque apparatus desiderabat, quibus Sacerdotalis & ordo, Ecclesiasticusque status se regulariter immiscere non debet, ut multis Sanctorum Patrum testimoniis adductis, latè probat Gratianus in cap. 1. & seq. 23. q. 7. cap. quicumque 1. & 2. cap. Clerici, cum plurimis aliis 23. q. 8. & Greg. de Valencia 3. tom. disp. 3. q. 16. de bello, punto 4. per totum, colum. 726. debuit utique illam aliquibus Principibus secularibus Christianis committere, qui Dei, & Ecclesiæ ministri sunt, ut inquit D. Paul. in epist. ad Roman. cap. 13. & pluribus ostendunt Anton. Corset. in tract. de potestate Regia, quest. 1. n. 2. Joan. Ign. in l. necessario, §. non alias, num. 600. ff. ad Syllaniam. Petr. Gregor. lib. 35. Syntagmat. cap. 1. n. 1. Feverdant. supr. Rutil. cap. 2. sect. 11. & ut præclare docet D. Isidor. ab eod. Gratiano relatus & in cap. Principes 23. q. 4. Nonnumquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant, & quod non prævaleret Sacerdos efficere per doctrinam sermonem, potestas hoc impliat per disciplina terrorem atque ita per Regnum terreste, celeste proficiat.

Quo etiam respicit text. in c. prodest, c. legum officium, c. administratores, c. de Liguribus, c. qua-

it nos, ead. causa, & q. c. displicet, c. non invenitur, c. quando, cum aliis 23. q. 4. & S. Bernard. lib. 2. de considerat. ad Eugen. quem citant Abb. Andr. Sicul. & alii DD. communiter in c. novit, de judicis, & ubi inquit: Gladium materiam Pontifex habet nutu, Imperator jussu, miles usu, vel manu. Et in nostræ quaestionis terminis rectè advertit Palac. Rub. de obtent. Regni Navarrae, 4. part. §. 1. vers. Principes autem, Episcop. Chiampens. in tract. comprobat, fol. 29. & 47. Joseph. Acosta lib. 3. de procur. Indiar. salut. cap. 3. pag. 218. Joan. Major. Mag. Victor. & alii quos novissime refert, & sequitur P. Franc. Suarez in tract. de Fide, disp. 1. §. 1. sect. 1. n. 7. c. 284. ubi concludunt Summum Pontificem potestatem habere, hanc conversionem, & reliqua ad ejus executionem necessaria, temporalibus Principibus committendi, eisdemque præcipiendi, ut talem curam assumant.

Porrò, si alicui Christiano Principi hoc opus injungendum, & demandandum fuit: Sanè & nemò sanus negare poterit, optimo, ac veluti præciso jure, Catholicis Hispaniæ Regibus committi debuisse, tum quia ipsi primum has adeo remotas, antiquis ignotas Novi Orbis regiones explorare, & occupare ceperunt, ut fusè ostendimus, supr. hoc libr. 2. c. 6. per totum. Cum etiam, quia litiorum, ac marium domini erant, quæ magis ad prædictas regiones accedere videbantur. & & potentia, divitiis, navigiorum copia, nautarumque peritia, & imperii amplitudine; præ ceteris ea tempestare pollebant, & nunc magis pollere noscuntur, ut diximus supr. hoc eod. lib. capit. 16. ex num. 34. & latè probat Fr. Joan. à Ponte in convent. utriusque Monarch. libr. 1. c. 5. per totum, novissime Fr. Joan. à Sala. in Politia Hispana proposit. 1. Quæ omnia quàm fuerint huic muneris necessaria, satis apparet, ut & pluribus ostendunt idem Episcop. Chiampens. ubi supr. fol. 29. & seq. & fol. 46. & 52. Acosta. d. c. 2. vers. Cur vero, ubi: Cur vero Hispania Regibus potius, aut solis, si modo absit invidia res tanta commissa fuerit, non est ab æquitate alienum, cum & illorum auspiciis, atque ope primum inventa utraque India sit, & navigationi Oceani opportunissima Hispania sit. Denique primi illi eam provinciam & petiverunt, & studiosè curarunt. Joan. Boter. omnino legendus in relation. univers. 4. part. lib. 2. per totum, Ant. de Herter. in hist. gen. Ind. deced. 1. lib. 2. cap. pag. 51. Rutil. Benzoni. de anno Jubilæi, lib. 1. cap. 10. pag. 53. Thom. Bocius de sign. Eccles. Dei, lib. 10. c. 13. vers. Atque hæc suprema, Fr. Thom. à Jesu de procur. omn. gent. salute, lib. 2. c. 8. pag. 55. & 56. Ludov. Cabrer. in histor. Regis Philipp. II. lib. 7. c. 8. pag. 419. Fr. Joan. à Torquemada in Monarch. Indiana, lib. 15. ex cap. 3. ad 9. lib. 17. cap. 19. & 20. & lib. 18. cap. 2. & 3. Fr. Joan. à Ponte in diff. convent. utriusque Monarch. lib. 3. cap. 3. pagin. 21. & in simili de Indis Orientalibus, Lusitanis concessis Par. Ludovic. Molina de just. & jure, tract. 2. q. 35. col. 191. vers. Illud, & P. Ferdin. Rebell. de obligat. just. lib. 18. q. ult. sect. 1. in fine, & sect. 4. per totum, & novissime August. Barbosa in Partonali, 1. part. tit. 3. cap. 2. num. 44. & Seraph. Freit. de justo Imper. Asiat. c. 8. n. 1. & seq. 12. Qui etiam inter alia considerant, mirant &

Dei providentiam intervenisse in hac Regum, & ministrorum Hispanorum ad opus ita arduum, & pium electione, ac destinatione, & propter fidei puritatem, & ardentem divinæ religionis zelum, & cultum, quo semper flagrasse noscuntur, ut præter alios ostendit Luc. Marinaus Sicul. de reb. Hip. lib. 5. c. de Hip. sobriet. Ibi: Quare quidem meo judicio in Orbe toto terrarum nulla gens est hodie Hispana, ut ita dicam, Christianior. Joan. Vassaus Belga lib. 1. Chron. Hispan. c. 9. Ibi: Fuit profectò Hispania Christiana Religionis semper observantissima, & Fidem Catholicam, qua semel imbuta, sincerissimè usque coluit, hæreticis infestissima Odostr. in l. 2. C. de hæret. his verbis: Punitioni suscepti hæreticos in religiosisissimis Hispania regnis, vel hoc maxime hac tempestate triumphantibus, & singulari laude dignis, quod nulla non solum planè hæresis, verum nec suspicio quidem, sine digna, vel momento manet nota; & latè prosequitur Simanc. de Cathol. inst. tit. 3. n. 3. & 14. Camill. Borrell. de præst. Reg. Cathol. c. 81. Valdesius de dignit. Reg. Hispan. cap. 20. à n. 19. Greg. Lop. Madera in Monarch. Hispan. c. 6. fol. 46. & c. 112. à n. 3. & novissime Fr. Joan. à Sala in diff. Polit. Hispan. proposit. 3. & eruditissimus Petr. Ferdin. Navarrete in præclaro tract. de conservatione Monarch. disp. 7.

Quod in & Angliæ, & Galliæ regnis, quibus idem negotium committi posset, contra se haberet, quorum gentes variis, & nefariis hæreticorum erroribus ut plurimum deturpata, loco veri, ac puri Evangelici seminis, in felix lolium, pravam, ac perfidiam Lutheri, & ut Calvinii doctrinam, sive mavis zizaniam, & sterilem avenas inter rudes, & inermes Indos disseminarent. Unde Deus permisit, ut prædicti Reges Columbi promissis, qui ad eos primum accessit, non assentirent, & ut ipsorum, atque omnium hæreticorum conatus, qui in has Novi Orbis regiones toties audacter ingredi tentarunt, hætenus, Deo opitulante, evanuerint, nihilque profecerint. Quod idem pie quoque & eleganter advertit Fr. Thom. à Jesu, ubi supr. pag. 56. inquires, hoc ex eo provenisse, quod benedictione Romanorum Pontificum cauerint. Sim. Majol. in dieb. Canie. 1. tom. colloq. 20. de herbis, pag. mihi 449. & seq. ubi & ait, ex ingenti hac infidelium conversione, quæ in Novo Orbe per Hispanos Catholicos facta est, plures ibi Christo nomen dedisse, quàm sit hæreticorum eorum numerus, qui in omni Europa à Fide Catholica defecerunt. Ac propterea patere, Deo vero magis hæerere nos qui Catholicam fidem sequimur, quàm hæreticos, & quos Deum exorari habere, & ab ovis suis se junctos, inde probari potest, quòd in sua propaganda fide dignatus est, quempiam sibi esse ministrum, qui aliqua heresi fuerit contaminatus.

Sunt enim si & adeo perituri ut labriscas potius, quàm veras vites novis Ecclesiæ plantationibus inserere curent, nullamque unquam regionem ad Christi fidem converterint, sed potius jam conversos sui perfidia corrumperint, ut ita valeant tantummodo ad perimendas animas, ad salvandas autem nulla illis vis nulla sit concessa facultas. De quo argumento plura alia congerit Thom. Boc. lib. 2. de sign. Eccles. Dei, c. 11. vers. Quam Tom. I. de Ind. jure. Zz 2

in istis, 4. dist. & eorum que congerit Sotus lib. 1. de just. & jure quest. 1. art. 4. Duenas regul. 125. Covarr. in cap. Alva mater, 1. part. §. 10. n. 7. Navarr. in Man. c. 127. n. 2. §. 54. & 55.

74 Quod si quidem in nostro casu ad evigilandum predictae censuræ rigorem obijci non valebit, cum ejus series, ac tenor satis toti Orbi innotuerit: ut bene observat Freit. dist. cap. 8. numer. 21. & seq. teste enim Casiodor. lib. 11. var. epist. 7. Penè quidem terrarum oculis offertur, quod in Romana civitate peragitur. Et quo magis innotescat, quotidiè Reges nostri potentissimi curent, hanc Alexandri concessionem, & censuram aliis Regibus & nationibus intimari, & innumeris schedulis, sub gravissimis poenis, & interminationibus caveant, ne cujuslibet sexus, ætatis, aut conditionis personæ, non solum alienigenæ, verum neque in Hispania orta, ad has provincias absque expressa, & speciali licentia transire audeant.

76 Quamvis si quod ad Hispanos attinet, probabili mihi videatur, eos in predictam censuram nequaquam incidere, etiam si absque licentia transierint, cum aliis poenis puniri possint, & licet Bullæ verba generalia sint, paulatim tamen hæc in parte ejus vigor remissus fuerit, imò & totaliter abrogatus, Hispanis omnibus communiter reputantibus, se ejusmodi excommunicatione non irretiri, & nostris Regibus, & eorum ministris illius executionem non procurantibus. Quod si sufficiens esse ad vitandum legum rigorem, quæ continent poenas censurarum ipso facto incurrendas, aperte docet Abb. Panormit. in cap. 1. de tregua & pace. Sylvest. in sum. verb. Consuetudo, quest. 6. & alii, quos refert, & sequitur. Avila de censuris 1. part. dub. 8. pag. 11. & Card. Tusch. pract. concl. jur. lit. 1. verb. Tolerantia, conclus. 324.

78 Quartum si schedularum plurimæ reperiuntur in tom. 1. impress. ex pag. 396. & 440. & novissime expedita est alia data Matrili 20. Julii anni 1624. qua strictè jubetur, ut omnes, qui sine licentia transierint, inquirantur, & ad galeas, si ve triremes, absque aliqua dispensatione aut remissione mandentur. Quibus conveniunt l. 12. tit. 10. lib. 5. & l. 5. tit. 18. lib. 6. Recop. quæ disertè prohibent, ne ullus alienigena in his Indiarum Regionibus per se, aut per interpositas personas negotiari, & commercia exercere valeat. De quarum legum, & schedularum ratione & praxi, plura alio loco trademus.

80 Et in his eisdem schedulis similiter disponitur, ut qualibet navigia, & mercès extraneorum, qui ad hæc Indiarum maria, eorumque oras, & portus accesserint, apprehendantur, & fisci jurisdictioni applicentur, ipsis si transgressoribus aliis Pyratarum poenis puniendis, qui hostibus fidelis, & Principis æquiparantur, & tamquam latrones, & publicorum commerciorum turbatores, ipso jure diffidati sunt, & impugnè à quolibet deprædandi, & occidi possunt. Et si ex ore Pontificum quot annis in die Jovis Sancti excommunicari solent, ut constat ex l. 3. §. Labeo, ff. de incendio, ruin. naufr. authen. causa & irrita, C. de sacros. Ecclies. auth. navigia, C. de furtis, cap. excommunicationi de raptorib. cap. 1. de milite vasallo, qui contumax est, cum aliis, quæ ibi congerunt Bald. & cæteri, Bart. Soc. cons. 162. col. 2. vol. 2.

Jas. cons. 170. col. 2. vol. 2. Angel. cons. 290. Cæpola in auth. sed novo jure, C. de serolis fugi. And. Sic. in cap. cum sit generale, num. 240. de foro comp. Lael. Zanch. de Militæ sacro, & secul. lib. 2. cap. 26. cum seqq. Stracca de mercatura, tit. de navibus, part. 2. num. 16. Pet. Santer de spons. merc. part. 4. num. 52. & seqq. Camill. Borell. de pract. Reg. Catb. cap. 75. numer. 29. cum multis seqq. Tiber. Dec. in tr. crim. lib. 9. cap. 29. per totum.

83 Quibus consequenter si potentissimus Rex 83 noster Philipp. IV. quem Pia Numina sospitent, multos annos incolamem servent, simulatque defuncto patre Imperii habenas, inter alia plura, quæ pati simul pietate, ac prudentia ad Regnum suorum quietem, augmentum, & ornatum, adlectis in consilium præstantissimis, atque incorruptissimis viris, statuit, illud primum fuit, ut inducenda eum rebellibus Belgii & Hollandiæ populis in hæc, quæ eo tempore fiebantur, nullatenus protraherentur, & si quæ illorum navigia in aliquibus Hispaniæ, aut Indiarum portibus hãmendi, vel negotiandi causa manerent, protinus ab illis excederent, & ubique tamquam hostes publici tractarentur. Ad quod Regiam schedulam expediti jussit, dat. Matrit. 20. Martii anno 1627.

85 Cujus occasione si Batavi in antiqua perfidia manentes, validissimam classem undecim prædialiaris & militaris naves habentem, parantem, quam Jacobo Chermicio generali Duci commissam superato tandem freto, noviter ultra Magallanicum reserato, quod de Mayre, vel Divo Vincentii, vocant, in has Peruanas oras superiore anno 1624, incolamem deduxerunt, & nona die Maii, repentinò quodam incurso portum del Callao, & hæc nobilissimam Regum Urbem alio nomine Lima, vocatam, ejusdem Regni Metropolitim expugnare, & occupare tentarunt. Sed Deus, eorum conatus, irritos reddidit, ita ut licet per quatuor, aut quinque menses eundem Portum obsederint, & in aliis de Pisco, & Guayaquil, pedem figere nisi fuerint, semper tamen victi, & multis armis, ac militibus amissis recesserint: ultra alios, quos diuturnæ navigationis tedium, & frustrata spei dolor, & impatientia consumpsit.

86 Inter quos, unus fuit ipse Chermicus Archirallatus: quem sui, in insula Callao proxima, sepultura mandarunt, & nostri postea repertam in cineres redegerunt. In quibus omnibus, si mirè post Deum valuit, enituit singularis cura, prudentia, ac vigilantia Excellentissimi Domini D. Didaci Fernandez à Córdoba Marchionis de Guadalcazar, meritisissimi ejusdem Regni Proregis, numquam sine multis honoris, & laudis titulis nominandi.

Is enim advenientem hostem securus excepit, invadentem strenuè fugavit, obsidentem, & ex sua classe minantem, multis ad hoc inventis machinis feliciter impetivit, cum nobis navigia navali prælio commoda defuissent, & cunctantem, ac portui nostro diutius hærentem, pari cunctatione, ut alter Quintus Fabius, confregit, nullo ex nostris militibus in tot expeditionibus vel levissimo vulnere sauciato.

Quæ hic breviter adnotare necessarium duxi,

xi, eò quod nuper M. Gotthardus Arthusius tom. 15. Mercurii Gallo Belgio lib. 1. §. Hollandis forsan blandiens, vel extraneis aliis nationibus imponere cupiens. Chermicum falso Limaniæ urbis, & portus victorem enuntiat. Pro solito scilicet istorum Hæreticorum more, qui ut tergi sup. lib. 1. cap. 5. n. 48. & c. 81. n. 41. & lib. 2. c. 1. n. 49. cum nullam Fidei, vel veritatis rationem habeant, quidquid sibi commodum, aut honorificum, vel Hispaniæ gloria invidiam & damnosum esse posse arbitrantur non solum scribunt, sed pingunt, & statim in vulgus spargunt.

Cujus rei expressius aliud ejusdem temporis testimonium adducere possum. Nam cum universo plane Orb. notissimum sit, qualiter inde in Hollandiæ victricibus potentissimi nostri Regis, armis, si à Brasiliensi provincia ejecti fuerint, cujus præcipuam urbem, dictam, del Salvador y Bahía de Todos Santos, occupaverant, & munierant, anno proximè elapso 1625. omnibus navibus, tormentis, armis, reliquisque rebus, quas secum

tulerant & spoliis, quæ à nostris ceperant, penitus denudati, & vivendi, atque abundi facultate humiliter petita, & vix, nec nisi per insignem insignis, & Excel. Domini D. Friderici de Toledo Osorio Generalis Ducis humanitatem & benignitatem indulta: veriti non sunt affirmare in eodem Mercurio Gallo Belgio, dist. tom. 15. lib. 31. fol. 196. ann. 1625. Hispanos nostros simulata amicitia fraude, ad eorum usque propugnacula penetrasse, ea autem ab Hollandis cognita, atque ab omnibus circumiacentibus propugnaculis & castellis, incessabilibus tormentorum dispositionibus, vehementer imperitos, hinc inde fuga dilapsos, quatuor Hispanorum navibus submersis, cæteris admodum corruptis. Sed hoc si adeo insignem mendacium providè detexit, & vera atque dilucida hujus expeditionis narratione typis excusa, manifestè convincit D. Thomas Tamajo de Vargas Historiographus Regius, & ob hunc, & eruditos alios ingenii sui factus doctis omnibus commendatus.

LIBER TERTIUS,
IN QUO TITULI, QUI AD RETENTIONEM
pertinent, peculiari observatione discutiuntur,
& illustrantur.

CAPUT PRIMUM.

De justitia retentionis Novi Orbis, & an verum sit, quod Bodinus tradit Catholicos scilicet Hispanicæ Reges ob illius concessionem effectos fuisse sanctæ Romane Sedis vasallos, & feudatarios, & obiter nonnulla de feudis Ecclesiæ.

SUMMARIUM.

- 1 Acquisitio Novi Orbis si iusta est, justior erit retentio.
- 2 Facilius aliquid retinetur, quàm de novo inducitur.
- 3 Et num. 7.
- 4 Fieri multa prohibentur, quæ facta tenent, ibidem.
- 5 Lex patre furioso, & alie similes illustrantur.
- 6 Actionem cui damus, multo magis exceptionem.
- 7 Jus queritum difficilius tollitur, quàm quærendum.
- 8 Retentionis, & conservationis causa favorabilis est.
- 9 Promptior tant jura in retinendo quàm acquirendo.
- 10 Fabulæ aliquid prærogatur, quàm de novo caditur.
- 11 Continatio, & conservatio alicujus rei est magis naturalis, quàm nova acquisitio.
- 12 Status quoque prohibet acquisitionem, non prædium acquisitionem retentionem.
- 13 Status quoque loquitur contra ingredientem possessionem, non habet locum contra retinentem, Et quare.
- 14 Dubit in casu, vel opinionibus, part factam, quæ possessioni favet, sequenda est, ibidem.
- 15 Alex VI. R. P. Regibus Castellæ, & eorum successoribus retentionem Novi Orbis donavit.
- 16 Regibus nostris Catholicis non solum cura conservationis Indiarum, sed plena eorum dominatio ab Alexandro VI. concessa fuit.
- 17 Prædicationis Evangelicæ munus per se habet annexam curam, & protectionem Indiarum, atque alia concessionis Pontificis.
- 18 Tom. I. de Indiar. jure.

- 16 Romanus Pontifex bene potest concedere plenum jus ad terras infidelium.
- 17 Petr. Malferitus secure defendit Rom. Pont. posse plenum jure Christianis concedere terras infidelium.
- 18 Chiapensis Episcopus reprehenditur à Petro Malferito.
- 19 Marquardus de Suranis plenam dominationem Indiarum nostris Regibus tribuit.
- 20 Rutilius Benzoniur, & alii referantur, qui plenum dominium Novi Orbis agnoscunt.
- 21 Dominium plenum Indiarum virtute concessionis Alexandri VI. semper ribi Hispania Reges tribui concesserunt.
- 22 Tituli à Primordio posterior formati eventus.
- 23 Titulus præcedens vultu præstatur, qualem præsens possessio demonstrat.
- 24 Possessio subsequens est titularum interpretatio, & declarat, quid venit in concessionem.
- 25 Majoratus institutio dubia ex consuetudine, & modo procedendi in eo, recipit interpretationem.
- 26 Conservatio decernitur est interpretatio legum, privilegiorum, ac scripturarum.
- 27 Obtervanda interpretatio legum aut privilegiorum magnam vim habet, ibid.
- 28 Alex VI. concessio, necessitudo cum omnimoda jurisdictione, & dominatione intelligi debuit.
- 29 Ecclesiastica disciplina, & religio non potest recedi esse inter Indos, sine seculari dominatione.
- 30 Status spiritualis non potest bene conservari sine temporali, & potestatis secularis.
- 31 Sermo idem ubi duas sententias exprimit ea sumitur, quæ per gerendæ optior est.
- 32 Lex quoties 67. ff. de reg. jur. explicatur, & illustratur.
- 33 Adus magis valeat, quàm perit, interpretatio sumenda est.
- 34 Intestatus rei gerenda optior ille dicitur, qui magis con-